

מדוע לא זמה ביאליק בפרס נובל בספרות? במלאת 50 שנה לפטירת המשורר

ותבואה הגדולה (וכאמור, בשיר „שבעה“, תיאר ביאליק את היהודי השוק כגדרות מהלכים של דמעות).¹ המונונים אחר הוא המלה „גוד“, מלשון נודדים, מן הצדוף „ארץ גוד“, ארצו של קין (בראשית ד, 16) והוא נקשר גם או הצדוף „גוד ונע“ (שהוא, כאמור, איננו סתיה של קיללת קין); וראוי להשווות לתיאור הייצאה אל המרחקים בשיר הילדים של ביאליק. סוס ועגלות; היי שלום אמא / היה שלום אבא / חיים בנכם יוצא / אל הארץ גוד רבה²).

ותבוא הגאולה וככאמור, בשיר „שבעה“, תיאר ביאליק את היהודי השוק כגדודות מהלכים של „דמעות“. הומונים אחר הוא המלה „נד“, מלשון נרדותם, מן הזרוף „ארץ נור“, ארדו של קין (בראשית ד, 16) והוא נקשר גם או הזרוף „נד ונע“ (שהוא, כאמור, אינורסיה של קיללת קין) וראוי להשות לתיאור הצעיה אל המרחקים בשיר הילדים של ביאליק, סוס וגלגה: „הִי שְׁלֹם אָמָה / הַיְהוּ שְׁלֹם אָבָה / הַיְהוּ בְּנָכֶם יֵצֶא / אֶל אָרֶץ נָדָרֶבֶה“).

וכזה לא תהה מורה כתובו האבסוקטיבית של הבית הראשוני של בוחשובתיה¹. יש עוד להזכיר כי תיאורו של הוקן הכללה מכיל את התואר „צומק“ („פנים צומקים ומצווריים“). תואר זה בא במקורה פעם אחד בלבד, בזרוף „שדרים צומקיים“ (הושע ט, 14), וביאליק השתמש בו בשיריו כמה פעמים (למשל בזרוף „שְׂדֵךְ צָומָק לִי חַלְצָה אֵם עוֹטָה אַכְלָה בְּהַרְחֹורִי לִילָה“, או בזרוף „וְאַת דְּרָה הַצּוּמָק מֵפִי תִּנְגֹּה תְּשִׁמְיט“ בשירו „והיה כי יארכו הימים“).

תואר זה, הכלול בתיאورو של הוקן, מטרים את תיאור הוקנה הכללה והכמהשה שכבותיו החשניים ממש כשם שתיאור זה, הכלול בכתובת בכיתת השני מטרים את הופעת החתול מן הבית השלישי. שכן תיאורה של סבטה סרוגת מלווה בדרכילך דרכּ שיגורה וקונכיה, בדמות חתול מכורבל, כפקעת של צמר הרובץ לרמגנויות, יוצא. איפוא, שבכל מלא ומלחה גלים עוזר של משמעויות, ואין ביכולתו של תיאורם לכלור את העשור הזה.

הleshon ha-pigoraatavim be-shir bishor nosof: hokn habala, be-ul hananim hamatzkim v'hamezorrim, domoha la-„sheber keli“, l-kli fitgam v'morukan, shatoceno olov mikrov. Ailev cinya bo bialik, sheber keli, ci' ao hah noktav bnei shok v'banai, ak ba-amutzot ha-alozia le-pershat ha-gvunim, hritho amor v'at baruk-ukippin sotchetilit.

ha-alozia le-pershat ha-gvunim nashra le-shir gam ba-ofnim achorim v'gom, melmota, lemash, shlefniyo ulom shel ahioth-iyinim v'shel torahim v'beriah. hokn habala, hamtonord ul gabi sefarim, aiyno "kash yibsh" afilo, ci' am zel zilu shel kash yibsh: ha-chtol cholm ul dbar bdro, shelulom la itmesh b'maziot; hokna heucbeish avrogim ulom domoni v'mochaf, shkionmo ro'u v'afmeri b'maschtet ha-korim azma.

gam harmioza le-pershat kini b'beit shlefniyo — „נד ונע“ — muashira at ha-leshon ha-pigoraatavim shel hashir, v'meula be-smoi at ha-analogia she-biin derot hokn le-biin derot ha-nuod ha-mekoll. can, hokn hoa ha-mekoll b'kallitno shel kini, v'ho "נד ונע" — behifuk sdr ha-milim shanamro ul kini — hoa, v'la hador, heb mun ha-merakhim, mordek norodim arvata. ish can, ifpa, meu'ini ha-ifuk tefkidim: hokn ha-statti, shaino mesh camutt makkomo, matovar b'monhim ha-lkohim misipori norodim b'makra (sifpor kini; sifpor ha-gvunim, shba'o cabbel maratz rachoka), shehem matapforot smiyot lat-ayor bar chayin, bar nemeth gam meu'ini no shel ha-kallala

ニיסיטי להראות כאן, בעורת ניתוחו של בית אחד, פשוטלכארה, עד כמה שיר ביאליק סוגיטיביים, מרבנדים ומעובים. כל האמור כאן מתמקד בארכע שורות קצרות, העשויות להידאות לקורא כמשמעות אך ורק מציאות ישירה כפושטה. קוצר היריעה גם לא התיר לנתח כאן את תפקido של הבית היחיד הזה בתוך סכימות קומפוזיצионаליות שונות, המצלבות בשיר, ומנקות לו גם הן את מורכבותו.

רבינגרנת טאגורי תירגם את יצירותיו לאנגלית במונדרן, ואילו ביאליק אפיין לא יבול היה לברוא רדיין הרויזר, שפעלתו מוגבלת ואפסית כמעט, לבין הדבר השם למכוונה, אשר שנד במחוזות רחוקים. כך גם מתרמו לראשונה מה שעתיד להתנס בפירוש בכית האחרון "הಡקלארטיבי" ותבטחה: הדבר, שהפליג אל המרחקים, והתרחק בכיכול מן ההוויה העכורה שמננה יצא, חזר אל ביתו, והנה — דבר לא השתנה: ממש כמו שם שהזקן, שנדר ונע על גבי ספרי לא התרחק מנקודת המוצא שלו. הכל על מכונו עומד והכל כבראשנה. גם הנתרים במקומות ובאזורים ישבנו וגולם באחד מושביהם אלה,

את יצירותיו כשן מתרומות לאנגלית, להציג פתרונות ולמנוע איהבנות. כל תרגומיו של ביאליק לאנגלית, כמעט כל יוצא מן הכלל, מדרלים את עושרם של השירים ואת איכותם האבקטיבית. עד כי נותר ביד הקורא מעין "וורדסותו" מדרגה שלישית" או "קורלידג' להמנון", בשעה שאליה הם שירים סכוכים ומורכבים. שככל הברה והבראה בתוכם היא במקומה הרואוי וכל מלה ומלה בסם היא בבחינת "הפרק בה והפרק בה".

השימוש הכספי במלה "נד" (NOD) בהגיה אשכנזית, שבה הוגים את הקמצ'ן כחולם מעלה שני המונימים של המלה, שניהם קשורים קשר אמיתי ללשונו הסוגסטיבית העשירה של השיר.

הomonims אחד הוא המלה "נד", העולה כאמור גם מן האלווה לפרש הגבעונים. ומקשרת בין צורת גוף המודולר של הגוף הבלה לבין צורתו של כלិ מבוקע. המלה נכרכת גם אסוציאטיבית בסמל שגור משירת התקופה, לרבות שירות ביאליק. הוא רكب וCKER.

ביאליק, ולא רק כדי לנגן את התרגומים. ביקורו
התרגום הוא עניין לעצמו, מהחיב דיוון נפרד, וכאנו
אנסה להוכיח כי הבית אינו פשוט כל עיקר, וכוכב
מורכבותו — המסתורת מאחריו חותמו הבאנאלית
והישירה — הפcta את התרגומים למשימה קשורה
מאזונכם, ואולי אף בלתי-אפשרית:

שוב לפני ז��ן בלה,
פנים צומקיים ומצוררים
צלי קש יבש, נדר בעלה
נד וגע על גבי ספרים.

Once more. Look: a spent old
scarecrow
shriveled face
straw-dry shadow
swaying like a leaf
bending and swaying over bo

• Chaim Nachman Bialik: Selected Poems. Bilingual Edition. Trans. by Ruth Nevo, Dvir and The Jerusalem Post, 1981, 175 pp.

שירי ביאליק, בגלל ריכוי המישורדים המתלכדים בהם לכל אורך אחת, אינם נוחים לתרגם. במיוחד מועדר להיפגע הפרוזורייה; רוכב הצליל, החירות, המשקל — ואכן, הבית המתורגם של פלנינו ויתר, למשל, על פשטותו של הבית המורכב של המקור, האופני לשיריהם יידיים, למען בית בנו חמש שורות. שיוכל לכלול את כל האמור בכתב המורבע הביאליקי. השיר המתורגם גם יותר בדרך כלל על החירות ועל המשקל הסדרי (בתרגום יש עירוב של שורות טרכאיות, ואקטיטיות, ואנפטיות, לעומת הקצב המונוטוני-יבםתכוון של המקור). אלם, גם התרגומים הישנים של שירי ביאליק — תרגומיהם של ל' סנוימן, הלנה פראנק, נינה סלאמאן, ג'ס ספטר ואחרים — אשר ניסו לשם על סממני המשקל והחריטה, והותירו שירה המטמעה בסימנטיקת השירם, והותירו שירה ישרה ובლיטימורכתי, שאינה לו כורת אפילו מקצת עיבויו של הטקסט.

עיבויו של הטעסט. השיר "בתשביתי", שמננו נלקח הבית שצוטט לעיל. הוא לאורה שיר, שדרוריהם בע שלו היה תיאורית-ישראל, שיר שאין בו כמעט דימויים והשאלות, ועיקרו "ציוו" תമונות כפושטו, מעין רישומים קלים של ציר במנקסיסקייזו שלו, ללא מתח מטאפור. חורגת מכל זה השורה השלישית מהשיר — "צל קש יבש, נד כעה" — המהורת מתוכה שת מטאפורות מתחמי הצמיחה הארגאנית. על שורה זו, החורגת באופיה מן השיר כולם, ראוי להרחיב מעט את הריבור, כי יש בה מעין אפיוטם — גיבש תמציתו ומרוכו — של שדה סימאנטי עשיר המתגלה תכופות במטאפוריקה של שירי ביאליל המוקדמים, לפיו דומים שרידי המודנים וושומריה של גחלת המסורת לשיבולים בדורות וספירותן, לפזרו על בעשות, לקש יבש, לחציך העולה בארץ תלאותם וכיווצא באלה דימויים ומטאפורות מתחום תבואה השדה.

גם דימויי העלה הנירף הוא גיבוש תמצית שירה סימאנטי רחב, שהתגללה תכופות במטאפוריקות של שירת ההשכלה (למן "דרליה הנידחת" של מיכל), ואשר זכה לפתחו רבי גם בשירות ניאלי ("העלים הבלתיים" בשירו המוקדם "אל האגדה" וועו לענף התלוש בזנח לו זולו"). כאן, נסתהיע לדוגמה מהתרגמת, והמלה "עליה" — בעברית וגם באנגלית — מכילה אותו כפלי-משמעות: עליה מעלי העץ ורדי מרדי הספר.

נראתה, לכואורה, שוג השורה המתאפשרות היחידה
שבשיר מכללה בעייר מטאפורות שחוקות, וכי אין ב-
בשיר דימויים גלויים נוספים. יותר צירופיו עומדיין
ככטול על מטופמיות, ולא על מטאפורות. אולם כ-
נראה, באמצעות הלשון האלוסיבית מהחלילים לתה�ן

לשונו הרופץ'יאלית-יככיאול של השיר דימויו נוספים. מעניינים ומורכבים. אלה אינם באים בטקסם במפורש, אלא ברמות ממנעו בדרכי עקיפין שנותות. לדוגמה, הוקן הכללה מתואר כאן כבעל "פנוי צומקים ומצוררים", ותיאור זה מעלה על הדעת כפי שכבר הבחנו כמה מבקרים — את תיאור הגבעונים: "ויקחו שקים בלים — ונארות יין בלביהם ומכובעים ומצוררים" (יהושע ט. 4). מן הרמיון לפרש הגבעונים עולה, בין השאר, שהוקן הכללה דומה למשמעותו "כל" סורך ופגום. כורוגמת השקויים הבלתי והנאורים המבוקעים והמצוררים. שבאה הצטיריו הגבעוניים. דמיוי זה מזכיר עד מאי אוד רימיוס של אנשי השוק העולים בשירו של ביאלילו "שבעה" (מן המחוורו "תיתמota") ל"צרורות חיים שיש יירומים ונארות מהלכים של דמעות / בריות — תרמילים משוטטים של רקב עצמות". וכן גם כאמודומה הגוף להרמיל ולעליפה. לכלי קיבול לתובג, לאקוואן דרייך ללא גיחח ונשמה, כדי מתעשרו

אחת נשאלת בזיכרון
השאלת: מדוּ לא וכיה
ביאליק בפרש נובל
לספרות, כמו סופרים
יהודים גדולים, שבאו
אחריו, כמו עגנון בעברית
וכמו באשכטינגר ביבי
ריש? מושע ביאליק, שעיר
עצם היהום היה לא נלקחה
מןנו בכורתו בזירת
הספרות העברית, וגם
המישים שנה לאחר פטירתו הוא עדין נחשב לדור
מבנה משוריין ישראל, לא וכיה בהכרה בinalgומית?
יש להקדמים ולומר בעניין זה, כי הרעה ברוחות,
וליפה ביאליק לא וכיה מעולם. שמו יתפרנס "מחוץ",
ולא רק "מנית", איננה מזריקת כל עיקך. לאחר
פירותום שיריו ברוסית, בתרגומים זאכ ז'בוטינסקי
(1911), וכיה ביאליק להערכת רבבה בזיכרון קוראי
הרוסית, ויש אומרים כי הספר אפליו עורר משורדים
רוסיים גודלים לתהוב שיריהם "בונוסח ביאליק".
מקסים גורקי, מכל מקום, הערצץ את שדרי ביאליק
וכינה אותו בשם "משורר גאון".

ואכן, בשנת 1913, אחרי שהמושר רכינדרנטה טאגורי וכח בפרס נובל בספרות, התעווררו כמה סופרים עברים — מומוקריו של ביאליק ומידידיו — והציגו את שמו כמועמד לפט. בעודם הימשו כבר הילך שמו של ביאליק לפני ברוסיה כולה, ומוסחרתו לפט נוארתה בעיני סופרי אודיסא טבאיית ורב-טיסכויים.

אולם, נאה ש-אין נביא בעירו», והזהעה מתקלה היחס של ליגלינג ווילזול דוקא «מבית». מציגים של כמה מסופרי הדור, ופרישמן בראשם. ביזיון הנפוץ והפולקלורי «הצפירה» (גיליון ר' מה, 1913), פירסם פרישמן פלייתו, שאומנם אין מוכיר את ביאליק במפורש, אך עושה — ברמו עבה כפיל — את כל עניין ביאליק ומוסמدوתו לפרס נובל להחואן ואטלולא. הכל דעתו, כמובן, למיל' הכוונה, וכך על פי כן, ולמן אפשטיין מצא לנכון לחשוף את כוונותיו — התנסתרות — של פלייטונו של פרישמן בפומבי. זאת עשו במאמר מעיל דפי «השלוחה» בשם «עלבוניה של ספרות» (השליחות, ברק ט, חובר' ב), שבו תבעו לא רק את עלבוניה של ביאליק מידי פרישמן, אלא גם את עלבוניה של כל הספרות העברית כולה.

bijailik, שמעולם לא היהיחס לעצמו ולמעמדו כמשורר לאומי". ברצינות תירוד, ותמיד השאיר מקום להארה הומוריסטית, כתוב לפרישמן ביום י' באדר תרע"ג, לדברים הבאים: "יקיר פרישמן — מה עשית לי גולן? היום נורע לי פתאמ' מתוך 'השלוחה' כי הפלת מירי את 'פרס נובל'. הכל היה מוכן לסעודה, קלונגר הסכים, ז. אפשטיין הסכים, הקהל העברי הסכים, והנה באת אותה, השטן, בפליטונו ב'צפירה' וקידלקת את כל היהיר".

ברור כי מה שהכשיל את ביאליק בדרכו אל פרט נובל לא הייתה הסכמה של קלונגר, או אי-הסכמה של פרידישמן, כי אם רמת התרגומים, שהויה בעוכריין, כמו המפגש הכלתי-יצולח בין תרבויות שונות. אם הפאותוס הביאליקאי, אשר נוטים ליחס לו איכות נבואהית מקראות, התאים לרווח השפה הרוסית, הרי בשפטים אירופיות אחרות, שלא היה תורגם ביאליק, יש לפאותוס הזה מידת רבה של אפקטואציגה, ואין הוא עלה יפה. גם הדירטורייקה והומוטיביקה של שיריו ביאליק, ששאנו לא מעט מן השירה הרוסית הדזומאנטיית, נקלטו בה חיטוב משוחחו אליה בלבושם מתרוגם. מעשה ידי משורר-אמן, ומיד הפכו חלק טבעי במבנה. לאוננו של הקורא האמור, למשל, על תרבות האנדרטיטימנטן האנגלית, נותרים רק ביטויים משיריו ביאליק לעולם שירים זרים ומוורים.

הפרופ' רות נבו, שתירגמה לא מכבך מি�וחה משדרי ביאליק', ערכה לקושי הנוצר בתוצאה ממילא של שנות ותרבותות שונות, ובמבואה לתרגום היזה בעירה: "קוראת האנגלית, שהתחנך על ברכי המסורת המודרניסטיות האובייקטיביסטיות, יגיב אול' באינזיות כלשהי לריטוריקה המיושנת של 'הכשלה הפחתתי', לסגנון הדקלארטיבי, למבע הישיר או במינשא רבונו", יתנוון בדעתו בפערם בין נבנה.

זהו שְׁעָר וְגַם שְׁעָר הַעֲמֹד בְּסִפְרֹת בְּתִימָנִי.
אָכְלָה, פָּאָתָה יֵש לְמַכְבִּיר בְּשִׂירִי בְּאַילִיק, וּבְמִיחָוִד
בְּשִׂירִי הַזָּמֵן וְהַתּוֹכָחָה שָׁלָג, אֶךְ שְׁרִדוֹ יְשִׂירִי
וְאַמְּרִתִּים רַק לְאַוּרָה, וְלֹכֶן טֻוָּת הַיָּא בְּיִלְלָה
הַמְּתֻרְגָּמָת. כַּשְׁהִיא קַוְעַת שָׁגַנְנוּנוּ שֶׁל בְּיִלְלָה
וּדְקַלְאַרְאַטִּיבִי וַיְשִׁיר. כַּהֲ הוּא סָגַנְנוּנוּ רַק בְּתַרְגּוּמִים
וְכַהֲ הוּא לְמַרְאַת עַיִן רַק לְמַי שָׁאַנְנוּ בְּבוֹן אֶת מָרְכָבָה
הַרְּיטָרוּי וְהַסִּינְגָּטִי הַסְּבִיך בְּתַשְׁוָתָה לְבָרְזָה, לְכַבְּדָה
מֵי שְׁמַעַיִן בָּהָם עַיִן מְרוֹקוֹך — וּבְמִיחָוִד הַרְּוּבָה
הַאַלְוִסִּיבִי הַצְּפָה וְהַעֲשָׂרָה שְׁלָהָם — בְּרוּרָה, שְׁלִפְנֵי
שִׁירִים מְוֹרְכָבִים וּדְקִיּוֹן, שְׁדַרְרִיְהַמְּבָעָה בָּהָם עַקְיפָה

ונפהלת. נבחר, למשל, בכתיב הפוחת את ספר תרגומיה של רות נבו, מתקן שיורו המוקדם של ביאליק "בתשובהת", שהוא בית קצר ופשוט-ילכודאורה סכימטי למראיית עין. בית זה משמש כאן להדגמה הקשיים המשמעותיים, הכרוכים בתרגום שארתו של